

SLAVONIJA GODINE 1688.

PREMA DNEVNIKU GROFA SIGMUNDA JOACHIMA OD TRAUTTMANSDORFFA

Othmar Pickl

Sigmund Joachim od Trauttmansdorffa, rođen 1636. kao sin grofa Adama Maxa Trauttmansdorffa iz (donjo)austrijske linije, nije bio samo vrstan konjički general i vojskovođa na izmaku 17. st., on je štoviše kroz dvanaest godina dan za danom savjesno vodio dnevnike, u kojima je najtočnije bilježio što je doživljavao, kuda je putovao, čime se bavio u ratu i miru. Ti su dnevници vrlo važan suvremen izvor jer nam na živahan način omogućuju da upoznamo život višeg oficira krajem 17. st., vojne operacije i život u vojnim logorima, u zimovnicima, u plemićkim dvorcima i na kneževskim dvorovima.¹

Za Slavoniju je dnevnik grofa Sigmunda Joachima von Trauttmansdorffa iz godine 1688. osobito zanimljiv.² Te godine pribavio mu je njegov prijatelj, knez Karlo Lotarinški (Karl von Lothringen), mjesto carskoga general-majora u armiji koja se borila protiv Turaka. U toj je funkciji Trauttmansdorff 29. lipnja 1688. napustio Beč i odmarširao sa svojom dragunskom regimentom iz Deutsch-Altenburga preko Györa i Budima do glavne carske vojske, do koje je stigao krajem srpnja u Petrovaradinu. Kad je bavarski izborni knez Max Emanuel (Max Emanuel von Bayern) 28. srpnja 1688. preuzeo vrhovno zapovjedništvo, dobio je grof Trauttmansdorff komandu nad jednom brigadom koja se sastojala od dvije dragunske regimente i jedne regimente hrvatskih pješaka.

U toku napredovanja prema Beogradu zapovijedao je Sigmund Joachim von Trauttmansdorff zaštitnicom, a tako je bilo i kod prijelaza preko Save. On je doduše sudjelovao kod opsade Beograda, ali nije 6. rujna, kad je tvrđava

---

¹ Adam Wolf, Graf Sigmund Joachim von Trauttmansdorf (1636–1706), u: »Geschichtliche Bilder aus Österreich.« 2. svezak, Wien 1880. str. 89–145

U svojoj radnji upotrebljavamo još danas uobičajeni način pisanja tog obiteljskog imena koje glasi »Trauttmansdorff«

² Original se nalazi u *Knjižnici Mađarske akademije znanosti u Budimpešti (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára)*. Zahvaljujem na ovome mjestu gosp. kolegi dru Istvanu N.-Kissu (Budimpešta) koji mi je poslao mikrofilm (br 5341) s Trauttmansdorffovim dnevnikom od g. 1688

zauzeta na juriš, jer je prvih dana rujna bio poslan na izviđački pohod protiv Turaka. Kad je nakon osvajanja tvrđave Beograd bavarski izborni knez Max Emanuel 13. rujna pošao u Beč, smatralo se da je vojni pohod završen.³ Budući da je velik dio njegovih ljudi pao ili su bili bolesni, a i on se sam nije dobro osjećao, zamolio je grof von Trauttmansdorff 20. rujna feldmaršala Capraru da ga otpusti iz vojske. I tako je 22. rujna pošao na put kući, u svoju gospoštinu – dvorac Trautenfels kod Steinach-Irdninga u Gornjoj Štajerskoj. Put je Trauttmansdorffa vodio preko Slankamena (23. rujna) – Petrovaradina (25. rujna) – Iloka (29. rujna) – Vukovara (2. listopada) – Osijeka (2. listopada) – Valpova (5. listopada) – Orahovice (7. listopada) – Podravske Slatine (9. listopada) – Virovitice (10. listopada) – Đurđevca (13. listopada) – Koprivnice (15. listopada) – Legrada (16. listopada) – Preloga (18. listopada) – Čakovca (19. listopada) – Razkrižja (20. listopada) – Ljutomera (21. listopada) – Radgone/Radkersburga (24. listopada) – Halbenraina (25. listopada) u Graz, kamo je sretno stigao 26. listopada nakon napornoga putovanja od pet tjedana.⁴

Sažete, ali žive bilješke u Trauttmansdorffovu dnevniku omogućuju nam da budemo tako reći svjedoci pohoda carske vojske na Beograd i njegova povratka kući kroz opustošenu Slavoniju.

General-major von Trauttmansdorff nije samo savjesno bilježio svako-dnevne pojedinosti vojničkoga života, on izvješćuje i o stanju mjesta i krajeva kroz koje je na svome maršu prolazio. Više puta primjećuje sa žaljenjem da mu nije bilo moguće ustanoviti ime ovog ili onog poluspaljenog sela, a jedan-put – između Vukovara i Iloka – čak i ime polurazorenog dvorca i samostana (vjerojatno je to bio Šarengrad, jer nadaleko i naširoko nije bilo ni žive duše koju bi mogao pitati.⁵ Njegovo specijalno zanimanje budili su stari dvorci i utvrđeni gradovi. Točni opisi što ih daje o njima pokazuju jasno da je imao određeno obrazovanje i naročitu sklonost za povijest.

Opis svoga marša od Budima do Beograda počinje opisom tvrđave Budim, osvojene g.1686 čije su razorene zidine do ljeta 1688. bile samo vrlo manjkavo obnovljene. U samome gradu mogao je Trauttmansdorff opaziti prve znakove obnove.

Kakvu je važnu ulogu ponovo igrao Dunav već g. 1688. kao prijevozni put, i to kako za opskrbu vojske tako i za privatnu trgovinu, proizlazi iz čitavog niza navoda. Iz Budima dao je Trauttmansdorff svoju prtljagu otpremiti od upravnika pošte iz Steyra Dunavom (5. srpnja); u Baji čudio se Trauttmansdorff mnogim carskim lađama s provijantom, što su tamo bile usidrene u blizini pontonskog mosta. I privatni transporti brodom plovili su ljeti 1688. Dunavom sve do borbene zone. Tako je Trauttmansdorffov tajnik stigao u Ilok 21. srpnja lađom, natovarenom do vrha vinom, a istoga dana uspio je Trauttmansdorff unajmiti od jednoga lađara iz Bratislave lađu na koju je mogao utovariti svoja prtljažna kola i iznemogle konje. Iako je glavnina vojske tek 29. srpnja krenula iz Petrovaradina, već je 21. srpnja bilo dogovoreno s lađarom iz Bratislave da će on taj teret odvesti do Beograda. U jesen bio je očito već uveden redoviti prijevoz lađama također i Dunavom uzvodno, jer je

³ Adam Wolf, l.c. str. 135, odn. tekst dnevnika

⁴ Usp. tekst dnevnika što je vjerno sadržaju prenesen u današnji njemački jezik.

⁵ Zapis od 20. srpnja 1688; usp. tekst na str. 13

Trauttmansdorff 27. rujna mogao poslati iz Petrovaradina različite stvari, spremljene u bačvama, Dunavom pisaru u Carskom građevinskom odjeljenju u Budim.

Kako to pokazuje Trauttmansdorffov izvještaj o maršu njegove regimente od Budima zapadnom obalom Dunava do pontonskog mosta kod Baje, Turci su na toj vojničkoj cesti bili podigli palanke, tj. palisadama opkoljene utvrde, u gotovo svim većim mjestima (Erci, Adony, Dunapentele, Dunaföldvár, Paks, T. Palanka, Bátászek, Baja, Vukovar itd.). Gotovo sve te palanke bile su bar djelomice razorene, no u Erciju i Paksu počeli su Raščani, tj. Srbi već obnovu.⁶

Trauttmansdorff je uvijek tražio točna obavještenja o tome čiji su nekada bili razoreni dvorci kraj kojih je marširajući prolazio.^{6a} Ne samo za njegovog suvremenika, nego i za današnjega povjesničara neobično je zanimljivo čuti da su npr. podložnici dvorca čiji je vlasnik bio grof Pálffy, a nalazio se u blizini mjesta Dunaszekcső, i z a v r i j e m e turske opsade uvijek grofu plaćali svoje namete.⁷

Trauttmansdorff daje i točan opis dvorca i grada Iloka, za koji su mu rekli da je nekada bio biskupija i sjedište »kneza iz Srbije«.

Vrijednim historijskim izvorom može se smatrati nacrt Beogradske tvrđave koji je grof Trauttmansdorff načinio samo nekoliko dana nakon što je bila osvojena; u nacrt je također ucrtao i rovove i opkope što ih je napravila vojska koja ju je opsjedala.

Međutim, s tim u vezi posebno nas zanima opis S l a v o n i j e kojom je Trauttmansdorff prošao na svom putovanju kući južno od Drave otprilike pravcem današnje podravske magistrale. Trauttmansdorffa na tom putovanju nije pratila vojska, nego njegovi pratioci i njegova opsežna komora. On govori o svom adutantu, svom tajniku, svom konjušniku, kao i o Srbima i zarobljenim Turcima koje je vodio sa sobom u komori zajedno s volovima i konjima. Čini se doduše da straža nije bila dovoljna jer je putem uspjele pobjeći sedmero Turaka i Srba.

Prilike na cestama u Hrvatskoj bile su tada porazne. Poslije jake kiše putovi su praktično bili neprohodni. Tada ni Trauttmansdorffova kola, a ni vozila komore nisu mogla napredovati, pa su se morali umetati dani odmora.

Neobično je zanimljiva bilješka od 28. rujna 1688, u kojoj Trauttmansdorff izvješćuje o naseljavanju Raščana, tj. Srba u Čereviću, 10 km zapadno od Petrovaradina. U tom napola razrušenom selu bilo se nastanilo samo nekoliko dana prije Trauttmansdorffova dolaska 400 srpskih vojnika, zajedno sa ženama i djecom, pod vodstvom njihova kapetana Jurka. Budući da su bili ulovili bogat plijen, željeli su ovo selo, kojega je položaj pod zaštitom porušenog dvorca bio vrlo povoljan, obnoviti i u njemu se trajno nastaniti. Vjerojatno je pri tome određenu ulogu odigrala i blizina Dunava, tog važnog pro-

⁶ 6. i 9. srpnja 1688

^{6a} Izvrstan pregled srednjovjekovnih burgova i utvrđenih gradova u Slavoniji – od kojih Trauttmansdorff neke spominje u svom Dnevniku – daje M. Balić u »Pregledu dvoraca i srednjovjekovnih utvrđenih gradova u Slavoniji«, I dio, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, god. XXIII, br. 1–2, str. 13–25; a tu se nalazi i karta dra A. Horvata.

⁷ 11. srpnja 1688

metnog puta. Tako se Trauttmandorff npr. u Vukovaru, koji leži na rijeci, mogao opskrbiti živežnim namirnicama i pićima prijeko potrebnima na daljem maršu kroz Slavoniju.

Posebnu je pažnju Trauttmandorff posvećivao svim utvrdama pokraj kojih je prolazio. Prema njegovom mišljenju bile su građevine tvrđave Osijek, koju je početkom listopada 1687. carska vojska bila zaposjela bez borbe, nadasve manjkave, a i tvrđave Viroviticu i Đurđevac ocijenio je vrlo nepovoljno. No kako je Trauttmandorff do g. 1688. većinom vojevao na Rajni, u južnoj Njemačkoj i Saskoj, on je što se tiče dobre utvrde tražio vrlo mnogo, a s utvrđenjima srednje Evrope nisu se dakako »tvrđave« na Dunavu i Dravi mogle uspoređivati.

Prave poteškoće počele su za Trauttmandorffa pri njegovu povratku kući kada je 5. listopada 1688. napustio Osijek da bi preko Virovitice, Đurđevca – Koprivnice – Legrada – Čakovca i Radgone/Radkersburga stigao u Graz. Time je naime došao u predio što su ga od 1684. iz godine u godinu ratnim pohodima pustošili i koji su snalazile svakodnevne nevolje. Za te prilike karakterističan je opis što ga Trauttmandorff daje za Valpovo. Tamo se izvan dvorca, što su ga bili zaposjeli carski vojnici, u lošim kolibama i spiljama naselilo nekoliko Srba. Očito ih je bila privukla plodna zemlja. No dugo, čini se, ti Srbi još nisu bili u tom kraju jer je Trauttmandorffa jedan srpski vodič koji mu je trebao pokazati put u Sopje, pogrešno odveo na cestu za Slavonsku Požegu. Trauttmandorff i njegovi ljudi jahali su čitav dan, a da nisu našli ni kap vode, a kad se spustio mrak, morali su otpočiniti u šumi blizu Orahovice. Idućega dana popeo se Trauttmandorff sa svojim adutantom i sa svojim tajnikom pješke do utvrde Orahovica u kojoj je bila mala carska posada. Trauttmandorff točno opisuje tu nekada veličanstvenu građevinu što je sada najvećim dijelom bila bez krova i ruševna. Mogao je još odgonetnuti neke latinske izreke na zidovima, našao je u kapeli još nekoliko staklenih okana i vidio još na vanjskoj strani glavnih vrata (kapije) freske sv. Florijana i sv. Antuna Padovanskoga. Na osnovi tih oskudnih ostataka nekadašnjeg umjetničkog ukrasa zaključio je da je dvorac morao nekada pripadati nekom otmjenom gospodinu.

Upravo pustolovno bilo je putovanje slijedećih dvaju dana. Osmoga listopada išao je put kroz šumu i baruštine u pravcu Brezovljana, ali nisu napredovali više od jedne milje. Devetoga listopada ponovo su morali prolaziti kroz šume, ali put nije bio više tako glibovit, pa su prevalili dvije milje i došli do blizu Slatine. Tamo je s lijeve strane (tj. na jugu) bilo već vinograda, a zemlja naokolo bila je dobra.

Isto tako loše prošao je Trauttmandorff 12. listopada kad je putovao iz Virovitice u Đurđevac. Đurđevačka šuma bila je desetljećima granična šuma između carskoga i turskoga teritorija, pa se stoga i 1688. nadasve teško prolazilo kroz nju. I opet je Trauttmandorff morao logorovati usred šume, a ni za ljude, ni za životinje nije bilo druge vode osim kišnice iz lokava na putu. Poslije napora toga dijela puta morao je Trauttmandorff u Đurđevcu dati popraviti svoja kola i dopustiti svojoj komori da se jedan dan odmori. Tek od Đurđevca dalje poboljšale su se ceste i putovi.

Zanimljivo je Trauttmansdorffovo mišljenje o tvrđavama Virovitica i Đurđevac. Opseg stare turske tvrđave Virovitice iznosio je samo 500 koraka, a bila je utvrđena samo bastionima od zemlje i ogradom nabacanom ilovačom. Naprotiv tvrđava Đurđevac, koja još danas postoji, nije bila gotovo nikako utvrđena jer leži usred močvara.⁸ Znatno povoljnije bilo je mišljenje našega autora o utvrđama Koprivnice čije su se kule, vanjski bedemi i grudobran s palisadama Trauttmansdorffu očito svidjeli.⁹ Kakvo je strogo mjerilo upotrebljavao Trauttmansdorff pri svojoj ocjeni utvrđenja, pokazuje njegov sud o dvorcu Čakovec i o utvrđama Radgone/Radkersburga. Nasip oko Čakovečkoga dvorca smatra lošim, kule su malene i stare, a bedemi sazidani »samo od opeka«;¹⁰ isto su mu tako i bastioni Radkersburga izgledali niski i maleni, te on prigovara da se iz dvorca Gornja Radgona može gledati u sva gradska utvrđenja.¹¹

Kad je Trauttmansdorff 17. listopada bio u Legradu, upravo su dovodili četvero zarobljenih Turaka iz tvrđave Nagykanizsa/Velika Kaniža. Ta je tvrđava, otkada su bili osvojeni Virovitica (1684), Pečuh/Pécs (1686) i Osijek (1687), ležala daleko iza carskih linija, ali ju je turska posada ipak tokom svih tih godina mogla održati. U listopadu g. 1688. započeo je grof Batthyány blokadu tvrđave Nagykanizsa, no turski su se zarobljenici tomu samo smijali. Ipak, nakon osvojenja Beograda g. 1688. postao je položaj Sigeta i Kaniže – dviju posljednjih utvrda što su ih zapadno od Dunava još držale turske posade – tako bezizgledan da su se oba garnizona još prije kraja g. 1688. predala.

Ako su prilike na cestama od Đurđevca dalje bile već znatno povoljnije nego u Slavoniji, od Čakovca dalje normalizirale su se i prilike za prijevoz. Tu je Trauttmansdorff mogao prodati neke od volova, što ih je vodio sa sobom, jer je od Čakovca i dalje već mogao unajmiti konje za pomoćnu zapregu.

Ovdje su se naime već nalazili u etapi Vojne krajine odakle se od g. 1683. organizirala opskrba (i pojačanje) vojske za sve one pobjedonosne ratne pohode što su se otada iz godine u godinu poduzimali uz Dravu protiv turskoga teritorija.¹² U toku tih vojni osvojena je zauzimanjem Pečuha i Siklosa (1686), pa i Osijeka (1687) najzad čitava dravska linija zauvijek. A onaj tko je vladao tom strateški tako važnom linijom za kretanje i opskrbu vojske, tomu je morala pripasti i zemlja sjeverno i južno od Drave. To saznanje, izraženo već u carskome planu ratnoga pohoda od g. 1684. sjajno je potvrđeno osvojenjem Osijeka (listopada 1687) i Beograda (rujna 1688). No kako su strašno bili opustošeni krajevi sjeverno i južno od Drave u toku tih dugogodišnjih borbi, to pokazuju zabilješke u dnevniku grofa Sigmunda Joachima von Trauttmansdorffa iz godine 1688. tako jasno kako se to samo može poželjeti. Zato ovdje donosimo kao dodatak potpuni sadržaj tog važnog i zanimljivog izvora što tako živo izvještava o stanju Slavonije neposredno nakon njenog oslobođenja od Turaka.

⁸ Zapisi od 10. i 13. listopada 1688.

⁹ 15. listopada 1688.

¹⁰ 19. listopada 1688.

¹¹ 24. listopada 1688.

¹² Usp. uz to Othmar P i c k l, *Nachschub für den Türkenkrieg 1683 – 1688*, u štampi. Izaci će u: *ZdHV f. Stmk* 67. God. 1977.

Trauttmansdorffov marš od Budima do Beograda

5. srpnja 1688. bio je grof Trauttmansdorff u Budimu Ujutro bio je u tvrđavi na misi kod isusovaca, a zatim je zapovijedio da se kupi provijant kako bi se opskrbio do Osijeka. Jedan dio svoje prtljage poslao je s upravite-ljem pošte iz Steyra vodenim putem, tj. Dunavom u Osijek. Poslije podne ja-hao je Trauttmansdorff zajedno s bavarskim poručnikom-konačarom oko Budimske tvrđave. Ustanovio je da još nisu mnogo popravili na razrušenim utvrđenjima; samo su na onome mjestu gdje su carske i brandenburške čete prilikom juriša izvršile proboj uz pomoć eksploziva sagradili novi zid. Ali onu brešu što su je otvorili Bavarci, i onu što je stvorila eksplozija turske municije samo su drvom zagrādili. Uz to je samo 14 dana prije toga u jednom tornju što je okrenut prema Vizivárosu munja zapalila 160 centi puščanog praha, uslijed čega je veliki komad bedema bio razoren. Na tom su mjestu upravo pokušavali da prolom privremeno zatvore palisadama. U samome gradu vidio je Trauttmansdorff da su časnici i drugi »partikularni ljudi« već počeli graditi lijepe kuće. Iz Budima poslao je pismo u Linz i Dresden.

6. srpnja otišao je Trauttmansdorff iz Budima, a dvije milje – do Érda – marširao je zajedno sa savojskim dragunskim regrutima. Odande marširao je još dvije milje dalje do mjesta Ercsi gdje su Raščani (= Srbi) upravo obnav-ljali tursku palanku.

7. srpnja marširali su preko Adonya, gdje je u ravnici na Dunavu ležala jedna razorena palanka, do Dunapentelea gdje se na brijegu uz Dunav tako-der nalazila razrušena palanka. Tamo su se Trauttmansdorffu pridružile hrvatske čete.

8. srpnja marš je nastavljen tri milje daleko do jedne velike palanke kod Dunaföldvára; ona je također bila razorena, a ležala je na brežuljku uz Du-nav. Naokolo vidjeli su se mnogobrojni uništeni vinogradi, a kraj toga pri-lično veliko jezero na kome je bilo dosta divljih ptica. Odavde pisao je grof pisma u Dürnthal i Dresden.

9. srpnja marširali su tri milje dalje do Paksa gdje je na Dunavu bila turska palanka. S desne strane (na zapadu) vidjeli su vinograde i mnogo vo-ćaka, s lijeve strane stare vrtove i livade, i dvije turske gostionice. U samoj palanci stajaše stara, ali nerazrušena kršćanska crkva. U Paksu je živjelo nekoliko Raščana (= Srba) kod kojih se moglo kupiti kruha i vina.

Idućeg dana (= 10. srpnja) vodio je put tri i pol milje preko rijeke Sárviz (= Sió Sárviz), gdje je Trauttmansdorff logorovao kod »Mitballanke« (vjero-jatno se radi o mjestu T. Palanka na rijeci Sió Sárviz); tamo je s desne strane bilo mnogo vinograda i jedna lijepa crkva.

11. srpnja napredovali su do podneva više od dvije i pol milje sve do razru-šene palanke Báttaszék što je ležala na brežuljku. Na putu onamo vojnici su pola milje iza te palanke prošli pokraj razrušenog dvorca Szekszárda koji je pripadao grofu Bartoryju, a sada ga je bilo zaposjelo nekoliko mađarskih vojnika (graničara).

U Báttaszéku pridružio se Trauttmansdorffu jedan carski kurir koji je dolazio iz Beča, a putovao je k armiji. Grof Trauttmansdorff je zajedno s njim jahao jednu milju do Dunaszekcsba. Kod toga mjesta – samo jednu milju da-leko od Mohača – bio je preko Dunava postavljen pontonski most. Tu su no-

čili. U Dunaszekcsőu uzdizao se na brijegu, sasvim blizu Dunava, porušeni dvorac koji je nekada bio vlasništvo grofa Pálffyja. Trauttmansdorffu se činilo osobito vrijedno spomena da su podložnici, koji su pripadali tom dvorcu, u svako vrijeme, pa i kad su Turci još držali Osijek u svojim rukama, grofu Pálffyju uvijek plaćali svoj porez (kontribuciju).

12. srpnja poslao je Trauttmansdorff još prije zore svoju prtljagu naprijed, a kad je svanuo dan, prešao je sa svojim četama Dunav preko pontonskog mosta. Na onostranoj (= istočnoj) obali vodio je put dvije milje daleko samo kroz glib i vodu. Zato te večeri, kad je Trauttmansdorff logorovao kod polurazrušene palanke Bajje, njegova prtljaga još nije bila stigla do njega. U palanci su bili vojnici (hajduci). Tu se nalazila i spaljena džamija koja je prije bila katolička crkva. U njoj su sada već opet djelovala dva franjevca. Uz obalu Dunava vidio je Trauttmansdorff uvečer mnogo carskih lada s provijantom, koje su ovdje bile pristale.

13. srpnja bio je naš autor u palanci na misi, zatim je pisao zapovjedniku Osijeka i priložio jedno pismo za svoga tajnika; ali toga dana nije nastavio marš, već je ostao u Baji.

14. srpnja marširali su otprilike tri milje daleko do jednog starog kršćanskog logora usred močvarnog i grmovitog terena. Te noći su ljude u logoru opet tako mučili komarci da nitko nije mogao otpočiniti.

Zato su 15. srpnja krenuli dalje još prije zore. Ostavili su močvare (to znači vjerojatno Dunavsku nizinu) s desne strane, i na tom su maršu, na gotovo tri i pol milje dugom putu, vidjeli samo ostatke nekoliko razrušenih starih sela, no inače ni živu dušu; stoga autor nije mogao doznati imena tih naseља. Sombor, nekada važan trgovački grad, koji su Turci već četiri godine prije (1684) bili napustili i zapalili, mimoišli su na tom putu tako da je ostao s lijeve strane, tri četvrt milje daleko, ali su ipak u njemu mogli raspoznati sedam džamija. Konačno su se i te večeri utaborili opet na rubu onih močvara što se protežu istočno od Dunava do Erduta.

16. srpnja sreli su poslije marša od tri milje one regimente koje su dolazile iz Sedmogradske; one su se utaborile istočno od Dunava nasuprot Erdutu, a zapovjednik im je bio general-major grof Piccolomini. Njegove su se jedinice sastojale od šest konjičkih regimenti, dvije i pol dragunske regimente i tri regimente pješaka; među njima nalazile su se pored Piccolominijeve regimente, pola Styrumove regimente i pola Castellijeve dragunske regimente. Piccolominiju je bilo naredeno da idućeg dana prijeđe Dunav preko pontonskog mosta, što je bio napravljen kod Erduta, i da se ujedini s korpusom princa Louisa (= markgrofa Ludwiga von Badena).

17. srpnja zapovijedao je Trauttmansdorff zajedno s grofom Castellijem prethodnicom. Na putu do pontonskog mosta morali su pola milje daleko jahati kroz vodu koja im je dopirala do sedla. Stigavši do južne obale, posjetio je grof Trauttmansdorff generala Dünnewalda, kod koga je objedovao. Logor se nalazio u vinogradu iznad dvorca Erduta. Iz logora krenuo je toga dana princ Louis Badenski sa 6000 vojnika prema Savi da bi je iznad Bosanske Građiške forsirao, prešao na drugu obalu i po mogućnosti osvojio tu tvrđavu.

18. srpnja marš je nastavljen od Erduta, dvije milje daleko kroz ravnicu, do rijeke Vuke gdje su se utaborili. Tamo se – otprilike jednu milju daleko od Dunava – nalazilo jezero. Trauttmansdorff je u tom logoru stanovao u glav-

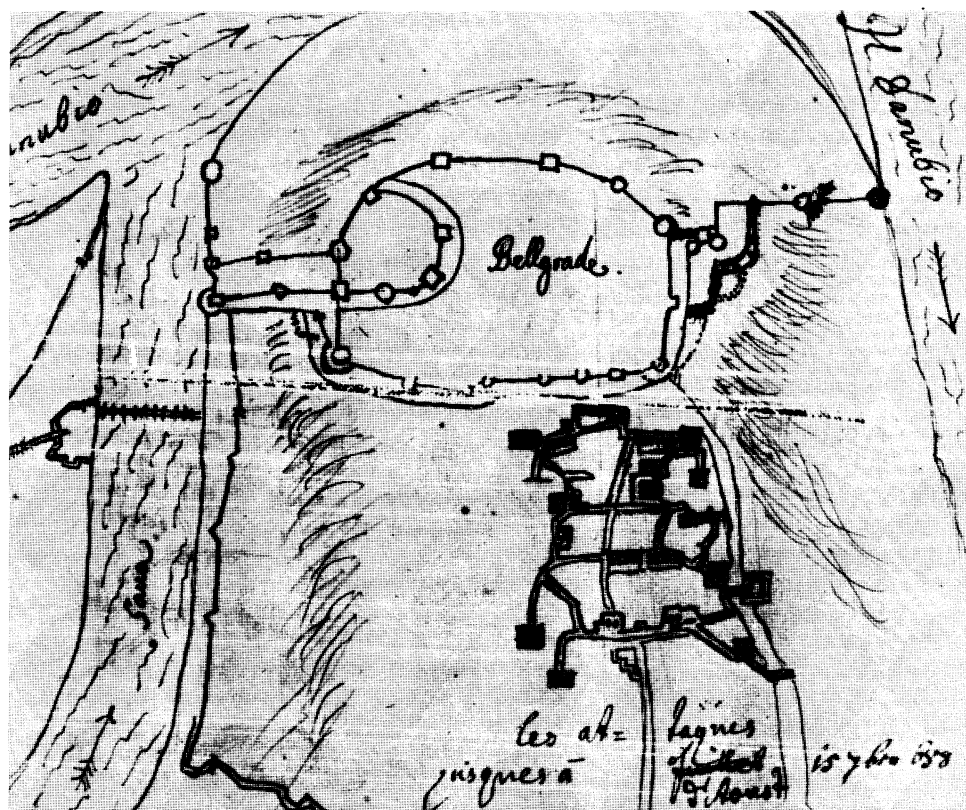
nome stanu kraj generala grofa von Styruma, a ručao je kod feldmaršala Dünnewalda.

19. srpnja marširala je četa dvije milje dalje kroz grmljem obrastao kraj i prešla kod Vukovara preko rijeke Vuke, koja tamo utječe u Dunav, po vrlo širokome mostu što su ga još Turci bili sagradili. S onu stranu mosta ležao je na Dunavu star, ali vrlo opustošen dvorac koji je usprkos tomu zaposjelo 2000 njemačkih mušketira, a imao je palisade, šance i španjolske jahače (krstila). Ta velika i prostrana palanka pružala se djelomice preko brežuljaka i bila je najvećim dijelom razorena, ali je u njoj još stajalo tursko svratište. U toj je palanci prezimio garnizon od preko 1300 vojnika (hajduka) i husara. Ali sada, kad je vojska već napredovala prema Petrovaradinu, boravilo je u toj palanci samo 600 Madžara. Toga dana ručao je grof Trauttmansdorff kod generala Styruma čiji je gost bio i princ od Hannovera. Iz Beča stigla je istoga dana vijest da će bavarski izborni knez (Max Emanuel) slijedećih dana posjetiti armiju.

20. srpnja krenula je vojska – kao obično – u osvit dana na put. Marširali su oko jednu i pol milje kroz grmljem obrastao brdovit kraj; tada su opazili s lijeve strane na uzvisini pored Dunava razoren dvorac, okružen dvostrukim jarkom. U kotlini, desno od pravca marširanja vidjeli su razrušen samostan sa crkvom, ali ime mu Trauttmansdorff nije mogao saznati jer tu nije bilo ni žive duše. (Očito se ovdje radi o Šaregradu.) Nakon pola milje hoda stigla je vojska u Ilok koji leži malo povišeno. Tu su vidjeli stari dvorac i tri crkve. Ali u mjestu bilo je sve spaljeno, a djelomice već odavno mecima izrešetano i pušćanim prahom razneseno. Mjesto je bilo prilično veliko, opremljeno kulama i rondelama; u dvorcu vidio je Trauttmansdorff duboki bunar iznutra obložen tesanim kamenjem. Ispod dvorca nalazio se još i majstorski napravljen nadsvođen prostor iz kojeg su carske čete, stigavši s generalom Caprarom u Ilok, uspjele spasiti 200 centi pušćanoga praha, iako su Turci pri svom odlasku bili zapalili grad. Dolje, na podnožju brijega kod Dunava, odakle se Dunav mogao pokriti topovskom vatrom, zaplijenile su carske čete osamnaest malih i velikih topova od kovine i željeza. No od toga se u slučaju nužde moglo upotrijebiti samo sedam malih topova jer su na drugima bile izgorjele lafete. General Caprara ostavio je u Iloku jednog kapetana sa 200 pješaka. Grofu Trauttmansdorfu su rekli da je Ilok nekada bio biskupija i rezidencija »kneza iz Srbije«. Navečer je vojska logorovala ispred dvorca na uzvisini »blizu izgorjelih predgrađa Petrovaradina«, gdje se utaborio general Caprara. Toga je dana stigla vijest da su Turci to mjesto (Petrovaradin) napustili, a da ga nisu razorili, i da se o nekoj turskoj armiji ne čuje ništa. Istoga dana objedovao je grof Trauttmansdorff opet kod generala Styruma.

21. srpnja armija je mirovala, a Trauttmansdorff je ručao kod generala Dünnewalda. Istoga dana stigao je njegov tajnik lađom do vrha natovarenom vinom. Grof Trauttmansdorff unajmio je toga dana od jednoga lađara iz Bratislave lađu na koju je dao utovariti svoje malaksale konje i prtljažna kola, da se Dunavom odvezu u Beograd.

Tjedan dana kasnije preuzeo je bavarski izborni knez Max Emanuel komandu nad glavninom carske vojske. Kako je već bilo spomenuto, Trauttmansdorffu je prilikom napredovanja prema Beogradu predano zapovjedništvo nad jednom brigadom koja se sastojala od dvije dragunske regimente

Skica tvrđave Beograd (»Bellegrade«) od 15. rujna 1688. u Dnevniku grofa Sigmunda Joachima v. Trauttmansdorffa. U prednjem planu šančevi načinjeni do kraja kolovoza (»les attaques jusques a d[er]nie[r] Aoust«)

i jedne regimente hrvatskih pješaka. Kako je već prije izloženo, Trauttmansdorff nije sudjelovao kod osvajanja tvrđave Beograd, jer mu je u to vrijeme bilo naredeno da pođe na izviđački pohod protiv Turaka. Nakon svoga povratka u logor pred Beogradom razgledavao je 17. rujna pješice stare zidine dvorca Selima, za koji je mislio da poput modela nalikuje na šator nekadašnjega turskoga cara Selima. Značajno je za grofa Sigmunda Joachima od Trauttmansdorfa i za njegovu sklonost da se osobno o svemu raspituje, da je na licu mjesta izradio nacrt prije kratkog vremena osvojene tvrđave Beograd i zaštitnih šanaca što su ih carski vojnici iskopali. (Usp. gornji nacrt.)

Trauttmansdorffovo putovanje kroz Slavoniju

Čini se da je četa grofa Trauttmansdorfa pretrpjela pred Beogradom teške gubitke. Svakako je 16. rujna zabilježio da su gotovo svi njegovi ljudi mrtvi, bolesni ili su dezertirali. Zato je odlučio da što prije krene kući.

Nakon što ga je 20. rujna feldmaršal Caprara na njegov zahtjev otpustio iz vojske, oprostio se 21. rujna od generala Pálffyja i od drugih generala, a poslao je i pisma u Beč, Graz i Dresden, odakle je prethodnoga dana dobio poštu; 22. rujna krenuo je na put. On sam putovao je u kaleši (lakoj putnoj kočiji) u pratnji mnogobrojne komore kojoj su pripadali i zarobljeni Turci, Raščani (=Srbi), i mnogo konja i volova.

Prvoga je dana prevalio dvije milje do Slankamena na Dunavu. Tamo je logorovao kraj generala Weilla koji je bio tako bolestan da su ga morali nositi u »brancatu« (možda prema franc. brancard = nosiljka; op. prev.).

23. rujna prevalio je Trauttmansdorff ponovo dvije madžarske milje i logorovao na jednoj uzvisini blizu Dunava između Slankamena i Petrovaradina. Budući da je zbog iznenadne jake kiše put bio teško prohodan, Trauttmansdorff nije 24. rujna nastavio putovanje. Tek je 25. rujna krenuo, ali je put bio tako loš da mu je za one tri milje do Petrovaradina trebalo jahati sve do 1 sat poslije podne. Utaborio se uz Dunav neposredno kraj utvrda (opkopa), napravljenih ispod dvorca uz pontonski most. Tu su bile ušančene četiri pješadijske kompanije Souchesove regimente. Budući da je njegova komora stigla istom uvečer, Trauttmansdorff je svoje putovanje mogao nastaviti tek 26. rujna.

Što se tiče armije, čuo je da su prije dva dana (=24. rujna) iz logora kod Beograda krenule u Bosnu dvije konjičke regimente i tri bataljona pješadije da se pridruže korpusu markgrofa Ludwiga Badenskoga. Markgrof će naime inače imati premalo vojnika da bi preko zime mogao držati zaposjednutu novoosvojenu zemlju. Bavarske i švapske čete su krenule prethodnoga dana (=25. rujna 1688) iz Beograda, pa su ih sutradan očekivali u Petrovaradinu. Carske čete trebalo je da ih slijede tri dana kasnije. U Petrovaradin već je tri dana prije toga stiglo 150 »Kisliških« draguna (»Kisliche« Dragoner) da čuvaju dvorac i pontonski most, jer slijedećega dana, 27. rujna, mora krenuti »De Saukiški bataljon« (das »de Saukische Bataillon«) (= od Souchesove pješadijske regimente) u Bosnu. Odavde je Trauttmansdorff pisao pisma u Trautenfels, Linz i Dresden.

Takoder i 27. rujna proveo je grof Trauttmansdorff još u Petrovaradinu. Naložio je da mu različite stvari sprema u bačve, kako bi ih vodenim putem, naime Dunavom poslao u Budim. Na objed pozvao je nekoliko oficira, a predvečer izvijestio ga je kapetan Fischer, komandant »Kisliških draguna«, o različitim novostima.

28. rujna poslao je Trauttmansdorff svoju komoru naprijed. On sam pisao je još (vjerojatno radi svojih stvari što ih je vodenim putem poslao u Budim) pisaru u Carskom građevinskom odjeljenju u Budim. Nakon što se kapetan Fischer bio od njega oprostio, odjahao je Trauttmansdorff za svojom komorom. Poslije dvije milje stigao je do poluizgorjelog sela i razrušenog dvorca Čerević gdje je uz Dunav logorovao. U tom se selu pet dana prije toga bilo naselilo oko 400 Srba – sve vojnici – sa ženama i djecom. Njima je zapovijedao njihov vlastiti kapetan imenom Jurko, čovjek dobra izgleda. On je objasnio Trauttmansdorffu da su si to selo izabrali zbog njegovog povoljnog položaja. Oni će ga za kratko vrijeme ponovo izgraditi jer im je Bog te godine darovao dobar plijen. Kapetan Raščana iskazivao je prema Trauttmansdorffu

sve (dužno) poštovanje, a ovaj je Jurka zato pozvao k sebi na večeru. Tom je prilikom kapetanu, koji je prije nepunih pet tjedana zadobio tri teške rane, jako pozlilo.

29. rujna nije Trauttmansdorff, jašući preko brda i dolina, mogao prevaliti više od jedne mađarske milje, pa se utaborio između Servica i Iloka. Te su noći tri njegova turska zarobljenika pobjegla. 30. rujna stigao je poslije te-gobnoga marša, preko brda i dolina, prevalivši jednu veliku mađarsku mi-lju, u Ilok gdje se pred gradićem ukonačio u jednoj turskoj džamiji.

1. listopada napustio je »slavonska brda«. Po ravnome kraju mogao je prevaliti gotovo dvije velike milje u pravcu Vukovara u čijoj je blizini logoro-vao, u jednom izgorjelom selu kojega ime nije mogao doznati. 2. listopada pre-valio je put do Vukovara za jedan sat. U starome dvorcu i u razorenom selu Vukovar bile su smještene dvije pješadijske kompanije iz regimente generala Aspermonta, da čuvaju most preko Vuke. Trauttmansdorff je logorovao s onu stranu mosta u blizini Dunava i tu se ponovo opskrbio hranom i pićem.

3. listopada pošao je na put prije svanuća i stigao po ravnome terenu već u 11 sati u Osijek. Tamo je otišao do potpukovnika grofa Aspermonta kod koga je objedovao. Komoru i svoje ljude poslao je da logoruju pod tvrđavom kod Drave. Tvrđavu opisuje kao lošu. Nju su carski vojnici prošle godine (= 1687) učvrstili na brzinu sa samo nekoliko slabih zemljanih utvrđenja. Prema Dravi tvrđavu je zaštićivala samo visoka pletena ograda nabacana ilovačom.

4. listopada ostao je Trauttmansdorff u Osijeku, obavljao poštu (za Dürn-thal, Linz i Dresden) i dao popraviti svoja kola. 5. listopada nastavio je rano svoje putovanje i poslije tri milje stigao u Valpovo, stari razoreni dvorac na rijeci Karašici. U njemu bio je stacioniran jedan poručnik Aspermontove re-gimente sa 30 ljudi. Izvan dvorca bilo se naselilo nekoliko Raščana (= Srba) pod zemljom i u lošim kolibama. Unaokolo zemlja je bila ravna, zasađena naj-ljepšim voćkama, a voda puna riba!¹³

6. listopada htio je Trauttmansdorff stići do Sopja što je po njegovu miš-ljenju ležalo na pola puta prema Virovitici. Ali neki Srbin iz Valpova, koji mu je trebao pokazati put, odveo ga je zabunom na cestu za Slavonsku Požegu. Pošto je cio dan jahao, ne našavši ni kap vode, i kako ga njegova komora nije mogla slijediti, prekinuo je putovanje kad se smrklo, usred neke šume. Kad je izašao mjesec, jahao je noću dalje u pravcu dvorca Orahovice. No budući da mjesec nije sjao sve do zore, logorovac je na razdaljini od jednoga sata od dvorca, usred jednog opustošenog sela u nekom vrtu, kraj lijepog bistrog po-toka čija se voda mogla vrlo dobro piti. Kad se 7. listopada razdanilo, vidio je pred sobom dvorac Orahovicu na visokom brijegu. Jahao je prema njemu, utaborio se dolje kraj potoka i poslao kurira gore u dvorac. Njegov je zapo-vjednik bio jedan narednik iz Lesliejeve regimente; taj se odmah ponudio da grofu dade pripremiti jelo. Stoga se Trauttmansdorff sa svojim tajnikom po-peo pješke uz brijeg, došao u dvorac i tamo jeo. Poslije jela razgledao je

---

¹³ U vezi s počecima života u Osijeku nakon njegova ponovnog osvojenja usp. Ivo Mažuran »Fontes Essekini et Slavoniae spectantes, sv. 1 – 5, Osijek 1965 – 1974.

¹⁴ O Valpovu usp. Milan Balić »Spomenici kulture Valpovštine«, Valpovo 1976, s op-širnim bibliografskim podacima na str. 127 – 140.

dvorac što je bio sagrađen »u stilu predaka«, a mora da nekada nije loše izgledao. No sada je bio upropašten i ruševan, a većim dijelom i bez krova. Ali po nekim starim slikama na zidovima moglo se vidjeti da ga je nekada posjedovao otmjen gospodin. Vidjele su se još i neke latinske izreke, a i svodovi su bili još većim dijelom u redu. Katolička kućna kapela s oratorijem i presvođena crkva bile su još u dosta dobrom stanju; u crkvenim prozorima sačuvala su se čak četiri okna, no inače nije u čitavome dvorcu bilo ni jednog jedinog prozorskog stakla. Fortifikacija dvorca nije prema Trauttmansdorffovu mišljenju valjala ništa; ali je hvalio njegov dobri duboki zdenac. Na vanjskoj strani kapije mogao je još raspoznati freske sv. Florijana i sv. Antuna Pado-vanskoga. Dvorac već leži u visokim »slavonskim brdima«, on je četiri sata udaljen od Save i četiri milje od Slavonske Požege.¹⁵

Trauttmansdorffova komora stigla je toga dana do njega tek poslije podne, a zbog lošeg puta bila je vrlo izmorena. A kako uz to nije bilo moguće prijeći s komorom preko brda u Voćin i u Viroviticu, morao se Trauttmansdorff 8. listopada vratiti malo nazad kako bi preko »Presnitza« (= Brezovljana?) putovao u Viroviticu. Put je vodio kroz šumu i močvarno tlo, pa su zato toga dana prevalili samo jednu mađarsku milju do Vučinske rijeke. 9. listopada prevalili su ponovo, idući kroz šume, dvije njemačke milje jer put nije bio više tako glibovit kao predašnjega dana. Naposljetku su logorovali kod nekog seljaka kraj jednog razrušenog i popaljenog sela u blizini dvorca Slatine (= Podravska Slatina). S lijeve je strane bilo vinograda, zemlja unao-kolo bila je dobra. 10. listopada putovao je Trauttmansdorff dvije dobre mađarske milje do Virovitice. Ta stara turska tvrđava imala je samo četiri loša okrugla zemljana utvrđenja, ilovačom nabacanu ogradu i slabe bokove (= grudobrane); opseg te tvrđave nije bio veći od 500 koraka. Najbolje na toj utvrdi bio je gliboviti, ali ne preširoki šanac. Iznutra bila je tvrđava sva od drveta, u njoj nije bilo ni 30 loših kućica i sasvim maleni trg. Trauttmansdorff je logorovao kraj nove palanke pred glavnim vratima. Kako njegova komora te večeri nije više stigla do njega, a u noći počela je padati jaka kiša, ostao je 11. listopada u Virovatici.

12. listopada bilo je prije zore tako hladno da se već vidjelo inje. Trauttmansdorff toga dana nije mogao proći kroz Đurđevačku šumu, već se morao utaboriti usred šume. Kako za kuhanje tako i za konje bilo je samo vode iz mlaka na putu. 13. listopada čitav je dan jako padala kiša; oko podneva stigli su do Đurđevca kojim je zapovijedao graničarski pukovnik gospodin barun Gall. Trauttmansdorff opisuje tvrđavu Đurđevac kao loše mjesto koje uopće nije utvrđeno, a leži usred močvare. S desne se strane nalazilo predgrađe i palanka, s lijeve selo gdje se Trauttmansdorff nastanio. Njegova je komora te večeri stigla tek vrlo kasno jer je udaljenost od Virovitice do Đurđevca iznosila najmanje četiri velike mađarske milje, a put je bio neobično loš. Budući da se na njegovim kolima nešto bilo slomilo, pa ih je stoga bilo potrebno popraviti, ostao je Trauttmansdorff 14. listopada u Đurđevcu. A i izmorenim

¹⁵ Instrukтивan plan tvrđave Orahovica daje I. Knežević u djelu Milana Balića »Sred-novjekovni grad Ružica – zaštitno-konzervatorski radovi i nalazi«, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, god. XXIII, br 1–2, str 51–53

konjima i volovima bio je potreban oporavak. Toga su mu dana pobjegla tri Rašćanina (= Srba) i jedna Turkinja.

15. listopada stigao je oko 12 sati do Koprivnice gdje je doručkovao pred tvrđavom kod »Crnoga orla«. To je mjesto bilo utvrđeno bedemima, utvrđama i sa nekoliko zemljanih revelina. Tu je bio također i širok, ali plitak šanac, »pokriveni put«, a grudobran bio je utvrđen palisadama. Iz Koprivnice jahao je Trauttmansdorff još jedan sat daleko, do sela Peteranca gdje je prenoćio.

16. listopada stigao je nakon dva i pol sata do Legrada; tu je prešao preko Drave koja prema njegovim riječima »dijeli Hrvate i Madžare«. Prijevoz preko Drave odvijao se samo polagano jer se kormilo skele nekoliko dana prije toga bilo slomilo zbog visokog vodostaja.

17. listopada nije Trauttmansdorff nastavio putovanje. Rano ujutro, još prije rane mise, dotjerali su legradski husari iz Nagykanizse (Velike Kaniže) četiri Turčina i dva konja. O prilikama u tvrđavi Kaniži Turci nisu rekli ništa osobito. Samo da su živežne namirnice malo skuplje nego prije; inače su se smijali Batthyányjevoj blokadi tvrđave. Čitavog 17. listopada, a i 18. ujutro padala je jaka kiša, tako da su 18. listopada mogli prevaliti samo dvije i pol milje do sela Preloga.

19. listopada opet se bio uhvatio jak mraz i sve su bare bile zamrznute. Mraz je vinogradima Medimurja nanio veliku štetu. Trauttmansdorff je putovao samo jednu i pol milje do Čakovca, lijepoga trgovišta okruženog palankom, u kome se nalazio i franjevački samostan. Dvorac Zrinskoga pripadao je, kao i čitavo gospodarstvo u Medimurje, popola caru, a popola obitelji Zrinskih. O dvorcu Čakovcu Trauttmansdorff izvještava ovako: On leži na kraju trgovišta, na cesti za Graz. Ima dvostruki vodeni jarak i loše bedeme, a i nekoliko malih kula koje su isto tako kao i kružni bedemi građene od opeka. Inače dvorac izgleda dobro, prilično je velik, a sagrađen je otprilike u talijanskom stilu u obliku četverokuta s potpornim lukovima koji počivaju na postoljima.

Budući da sada i dvorac, poslije urote Petra Zrinskoga, popola pripada caru, u njemu je carski garnizon od 50 ljudi. Njegov je zapovjednik barun Maschwander koji je u rangu potpukovnika.

20. listopada prodao je Trauttmansdorff u Čakovcu nekoliko od onih volova što ih je vodio sa sobom, jer je ovdje već dobio konje za zapregu. Otputovao je tek u 9 sati i, prevalivši dvije male njemačke milje, stigao u selo Razkrižje. Tamo je našao majora Hornegega iz Caprarine regimente. Njemu je grof Adam Zrinski dao ovo dobro na doživotno uživanje jer mu je pet tjedana prije bio potvrdio mjesto majora u Caprarinoj regimenti.

21. listopada jako je kišilo i Trauttmansdorff je putovao samo jednu milju daleko – do trgovišta Ljutomer. Tamo ga je posjetio njegov upravitelj i obavijestio ga da u njegovim vinogradima berba još nije počela – ni kod Ljutomera, ni kod Radkersburga; početak će tek idućeg ponedjeljka.

22. listopada ostao je Trauttmansdorff u Ljutomeru i tu obavio sve što treba u vezi s konjima i volovima koje je htio ostaviti ovdje. Poslije podne odjahao je u svoj vinograd u »Tettenhengstu«. 23. listopada dao je svoju prtljagu spremiti u bačve, poslao svoja kola u svoju kuću u vinogradu, prodao sve svoje volove te naručio konje za svoju putnu kočiju.

24. listopada otputovao je u 10 sati iz Ljutomera i stigao, prevalivši četiri male milje, u 2 sata poslije podne u Radkersburg (Radgonu). Taj je grad – tako piše Trauttmansdorff – okružen sa nekoliko kamenih, ali i drugačijih bedema, no oni imaju vrlo niska, mala, uska utvrđenja. Sam grad lijepo je građen, ima kamene kuće, lijepu župnu crkvu, kapucinski i franjevački samostan, i lijepu crkvu Majke Božje pomoćnice. Oko čitavoga grada teče Mura. Nasuprot mostu, na vinorodnom gorju uzdiže se dvorac Oberradkersburg (Gornja Radgona), koji izgleda »jako starinski«. Iz dvorca može se gledati u grad i u sva utvrđenja jer leži tik do Mure. Trauttmansdorff se nastanio u predgrađu kod »Zlatnoga jelena«.

25. listopada ujutro došao je mladi grof Rattmannsdorf, pozvao Trauttmansdorffa k svom ocu u dvorac Halbenrain, a ujedno je doveo sa sobom nekoliko konja za Trauttmansdorffa. Zato je naš grof poslao svoju prtljagu s konjušarem direktno u Graz, a on sam pošao je posjetiti grofa von Rattmannsdorfa u Halbenrain. Taj »fino sagrađeni« dvorac bio je opasan dvostrukim vodenim jarkom, a i dobro zaštićen od napadača kulama i čvrstim kružnim bedemom.

26. listopada ujutro prevalio je Trauttmansdorff u putnoj kočiji svoga domaćina četiri milje do poštanske stanice Ehrenhausen. Odatle je grof Trauttmansdorff »prvu poštu« do Wildona prevalio jašući, a drugi se dio poštanskog puta do Graza vozio; nastanio se u svratištu »K novome svijetu«.

28. listopada ujutro dao je Trauttmansdorff nekim znancima javiti svoj dolazak. Oko podneva došao je po njega barun Falbenhaupt i odveo ga u crkvu. Odande odvezli su se obojica general-majoru grofu Karlu von Saurauu na ručak, gdje su ostali do navečer. Među ostalim novostima saznao je tamo za opsadu Philippsburga i da je sada Francuska prekršila mir sklopljen s Njemačkom. Zato je njegovo carsko veličanstvo zapovijedilo da svaku kompaniju valja pojačati dodatno za 20 ljudi i za jednoga kaplara osim redovnog broja. To isto morat će učiniti i konjica i pješadija, kako bi car mogao poslati što prije državni kontingent od 6000 ljudi na Rajnu.

ZUSAMMENFASSUNG

Slawonien im Jahre 1688

Nach dem Tagebuch des Grafen Sigmund Joachim von Trauttmansdorff

Der vorliegende Aufsatz bietet eine Zusammenfassung der Tagebuchaufzeichnungen des Grafen Sigmund Joachim von Trauttmansdorff, der als Generalwachtmeister am denkwürdigen Türkenfeldzug von 1688 und der Eroberung von Belgrad teilnahm. Trauttmansdorff berichtet knapp aber lebendig über den Vormarsch der kaiserlichen Armee von Ofen durch die vom Krieg verwüsteten Landstriche entlang der Donau, über die Eroberung Belgrads und schließlich – nach Beendigung des Feldzuges – über seine Heimreise. Diese führte ihn ab Osijek etwa auf der Route der heutigen Podravska Magistrale durch jene Landstriche Slawoniens, die durch die jahrelangen Kämpfe grauenhaft verheert und nahezu entvölkert waren.

Trauttmansdorff schildert den Zustand der Orte und Landstriche, durch die er reiste, recht eingehend und gibt detaillierte Beschreibungen von Schlössern und Befestigungen, denen sein besonderes Interesse galt. Die Anfänge von Handel und Verkehr auf der Donau registriert er ebenso wie die Tätigkeit serbischer Flüchtlinge, die sich bereits in einigen zerstörten Orten niedergelassen hatten und mit deren Wiederaufbau begannen. Die genaue Beobachtung und lebendige Darstellung machen das Tagebuch Sigmund Joachims von Trauttmansdorff zu einer wertvollen Quelle und gewähren uns instruktive Einblicke in jene Zustände und Verhältnisse, die in Transdanubien, Srem und Slawonien unmittelbar nach der Rückeroberung herrschten.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

11

ZAGREB

1978

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Josip ADAMČEK, Ljubiša DOKLESTIĆ, Hrvoje MATKOVIĆ

**GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
NIKŠA STANČIĆ**

Radovi 11

Izdavač
Sveučilište u Zagrebu
Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest
Zagreb, Krčka br. 1

Za izdavača
Prof. dr Josip Adamček

Grafički oblikovao
Prof. Ivan Kampuš

